



Sammanställning av resultatet av det offentliga samrådet

Till utkastet till nationell
byggnadsrenoveringsplan

Titel: Sammanställning av resultatet av det offentliga samrådet
Utgivare: Boverket, november 2025
Processnummer: 3.4.1
Diarienummer: 8820/2024

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	3
Sammanfattning.....	5
1 Genomförandet av samrådet	7
1.1 Metod	7
2 Beskrivningen av byggnadsbeståndet (a)	9
3 Hinder och marknadsmisslyckanden (a)	11
4 Färdplanen (b).....	14
4.1 Minimistandarder för energiprestanda (MEPS) för lokalbyggnader (f).....	14
4.1.1 Vad krävs för att nå målen för lokalbyggnader till 2030 och 2033?	16
4.2 Utvecklingsbanan för bostadsbyggnader (g)	16
4.2.1 Vad skulle krävas för att nå målen för bostadsbyggnadsbeståndet till 2030 och 2035?	18
4.2.2 Bör flexibiliteten användas?.....	20
5 Gränsvärden för nollutsläppsbyggnader (e)	22
6 Styrmedel (c)	23
6.1 Ekonomiska incitament	23
6.2 Reglering.....	24
6.3 Information	26
6.4 Kompetens	26
6.5 Övrigt.....	27
7 Investeringsbehov och finansieringskällor (d)	28
8 Fördelar i vidare bemärkelse (h)	30
9 Övriga framförda synpunkter	31
Bilaga 1 – Tematisk analys av skriftliga synpunkter	32
Bilaga 2 – Sammanfattning av synpunkter per aktör	33

Sammanfattning

Resultatet av samrådet visar att det finns ett stöd för en nationell satsning på energieffektivisering, men att genomförandet förutsätter att styrmedel, mål och regelverk är tydliga och konsekventa över tid så att fastighetsägare vågar investera långsiktigt. Ekonomiska och kompetensmässiga hinder måste hanteras för att omställningen ska bli möjlig för alla berörda aktörer.

Osäkerhet kring vilka krav som ska gälla, och när, anses bromsa nödvändiga renoveringar. Det finns önskemål om att förenkla och förtydliga processer och regelverk, särskilt kring bygglov, bidragsansökningar och styrmedel. Det ska vara lätt för fastighetsägare och entreprenörer att förstå vad som krävs och att kunna genomföra åtgärder utan onödig administration.

Flera aktörer betonar vikten av att Sverige fokuserar på en minimiimplementering av direktivet, det vill säga att Sverige inte ska gå längre än vad EU-direktivet kräver. Det anses särskilt viktigt utifrån de svenska förutsättningarna med låg fossil energianvändning och redan hög energiprestanda i byggnadsbeståndet. Det finns ett generellt stöd för att använda den flexibilitet för bostadsbyggnadsbeståndet som Sverige har möjlighet till.

Det finns en oro bland aktörerna över att antagandena om lönsamhet och finansieringsmöjligheter är för optimistiska och inte tillräckligt förankrade i verkligheten. Det är flera som lyfter att även lönsamma energieffektiviseringsåtgärder inte alltid genomförs på grund av bristande finansieringsmöjligheter, särskilt på svaga bostadsmarknader eller bland vissa fastighetsägare. Det finns önskemål om riktade ekonomiska stödformer som exempelvis investeringsstöd, gröna lån, statliga garantier eller ROT-avdrag. System som omvända auktioner eller resultatbaserade stöd har också föreslagits.

Flera aktörer framför att energieffektivisering behöver samordnas med byggnaders underhållsbehov. Brist på kompetens inom energieffektiva renoveringar och installationer lyfts också som en utmaning. Det krävs ökade satsningar på utbildning, certifiering och rekrytering av personal i hela värdekedjan för att möta en ökad efterfrågan.

Särskilda undantag och anpassade lösningar önskas för exempelvis ideella fastighetsägare, kulturhistoriskt värdefulla byggnader och ekonomiskt svaga områden.

Flera av aktörerna framför kritik mot dagens viktningsfaktorer i energibekräkningsmodellen eftersom de anses snedvrida incitamenten och gynna vissa tekniker framför andra, snarare än att styra mot lägsta möjliga

klimatpåverkan och effektiv energianvändning. Flera efterlyser en översyn av beräkningsmodellen för att säkerställa teknikneutralitet och rättvis konkurrens mellan olika energislag.

1 Genomförandet av samrådet

Varje medlemsstat i den Europeiska unionen (EU) ska ta fram en nationell byggnadsrenoveringsplan. Kravet på en plan och dess innehåll finns i artikel 3 i det omarbetade direktivet om byggnaders energiprestanda (EPBD)¹. Ett utkast till byggnadsrenoveringsplan ska redovisas till EU-kommissionen senast den 31 december 2025.

Det omarbetade direktivet kräver att ett offentligt samråd ska ske i anslutning till framtagandet av utkastet till den nationella byggnadsrenoveringsplanen. Av regeringsuppdraget framgår att Boverket, i samverkan med Energimyndigheten och efter dialog med Regeringskansliet, ska genomföra ett offentligt samråd senast fyra veckor efter delredovisningen den 1 oktober 2025. Boverket ska därefter redovisa resultatet av samrådet till Regeringskansliet inom ytterligare två veckor.

Resultatet av samrådet ska i enlighet med det omarbetade direktivet biläggas utkastet till nationell byggnadsrenoveringsplan när det redovisas till EU-kommissionen.

Energimyndigheten har bidragit med sammanställningar kopplade till de delar som ligger inom deras uppdrag, dvs. styrmedel, investeringsbehov och finansieringskällor och fördelar i vidare bemärkelse. Övriga delar har sammanställts av Boverket.

Synpunkter och åsikter som framförs i denna sammanställning är aktörernas egna.

1.1 Metod

Det offentliga samrådet har genomförts i flera olika steg under arbetets gång.

Boverket har i samarbete med Energimyndigheten knutit en referensgrupp till arbetet med representanter från framför allt bygg- och fastighetsbranschen. Referensgruppen har varit gemensam för myndigheternas arbete med att ta fram underlag till utkastet till den nationella byggnadsrenoveringsplanen. Totalt har tre möten hållits med referensgruppen med fokus att förankra det pågående utredningsarbetet och att inhämta medskick, framför allt till arbetet med beskrivningen av det nationella byggnadsbeståndet, analysen av hinder för energieffektivisering och den preliminära färdplanen. Utöver det har ett särskilt möte hållits med fokus på hinder för möjligheterna till finansiering av energieffektiviserings-

¹ Direktiv (EU) 2024/1275 - EUR-Lex https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202401275&pk_keyword=Energy&pk_content=Directive Hämtad 2025-11-04.

åtgärder. Vid detta möte deltog medlemmar i Bankföreningen och representanter från Kommuninvest.

Efter myndigheternas redovisning av underlag till utkastet den 1 oktober 2025 har Boverket haft enskilda samrådsmöten med Bankföreningen, Fastighetsägarna, Sveriges Allmännytt, Energieffektiviseringsföreningen, Kommuninvest, Villaägarna, samt Riksbyggen, HSB och Bostadsrätterna. Fokus från Boverkets sida vid dessa möten var att få aktörernas syn på vad som skulle krävas för att uppnå direktivets grundkrav för lokalbyggnader respektive bostadsbyggnader och huruvida Sverige bör använda möjligheten att anpassa kraven för bostadsbyggnader till 2030 och 2035.

Den 23 oktober 2025 genomfördes ett större offentligt samråd i Regeringskansliets lokaler där myndigheternas underlag presenterades. Deltagarna fick då möjlighet att ställa frågor om underlaget och att själva lämna muntliga inspel. Inbjudan gick ut till 126 aktörer varav 40 tackade ja. 11 av deltagarna lämnade muntliga inspel på plats (BeSmå, Bovra, Bygdegårdarnas riksförbund, Energieffektiviseringsföreningen, Svensk ventilation, ETC Bygg AB, Installatörsföretagen, Riksantikvarieämbetet, Sveriges hembygdsförbund, SKR och Swedisol).

Boverket har också medverkat i efterföljande möten dels med Energimyndighetens nätverk Belok, BeBo, Besmå och Lågan, dels med SKR där ett stort antal representanter från olika kommuner och regioner deltog. Fokus för dessa möten har varit att nå bredare ut med information om myndigheternas underlag och att ge fler aktörer möjlighet att ställa frågor och lämna synpunkter.

Skriftliga synpunkter har varit möjliga för alla att lämna till och med den 29 oktober 2025 då det offentliga samrådet formellt avslutades. Totalt inkom 33 skriftliga synpunkter till Boverket.

Totalt har samrådet omfattat 15 möten både före och efter myndigheternas redovisning av underlag till utkastet till nationell byggnadsrenoveringsplan. Antalet deltagare på plats eller digitalt har uppskattningsvis varit omkring 150 personer.

2 Beskrivningen av byggnadsbeståndet (a)

Underlaget till utkast till den nationella byggnadsrenoveringsplanen innehåller de uppgifter som efterfrågas i EPBD:s artikel 3 med tillhörande bilaga II.

Synpunkter har framför allt framförts på antagandena som gjorts för att kunna beskriva av det totala byggnadsbeståndet, särskilt vad gäller odeklarerade byggnader i förhållande till deklarerade byggnader och småhus i förhållande till flerbostadshus. Synpunkter har också framförts angående de föreslagna indikatorerna för energifattigdom, angående hur byggnader med kulturvärden hanteras i beskrivningen och angående beräkningarna av kostnadsoptimala nivåer för befintliga byggnader.

Flera aktörer (**HSB, Riksbyggen, Fastighetsägarna** och **Nibe**) är kritiska till att Boverket förutsätter att byggnader utan energideklaration har samma energiprestanda som de med deklaration. De menar att detta sannolikt leder till en överskattning av energieffektiviteten i beståndet, då energideklarerade hus ofta är mer energieffektiva. De anser att urvalet snedvrider bilden av energiprestanda i landet.

Riksbyggen och **Region Jönköpings län** påpekar att energideklarationernas ålder och beräkningsgrund varierar, vilket minskar användbarheten för aktuell uppföljning. **Sveriges allmännytt**a menar att mycket energieffektivisering redan genomförts utan att energideklarationerna uppdaterats, vilket leder till underskattning av faktisk förbättring.

Lunds Tekniska Högskola och **Nibe** anser att metoden är för grov och bygger på otillräcklig analys och statistik. **Lunds Tekniska Högskola** och **Region Dalarna** efterlyser bättre redovisning av byggnadsår, storlek, klimatzon och annan bakgrundsstatistik.

HSB och **Riksbyggen** efterlyser tydligare uppdelning mellan småhus och flerbostadshus i statistiken, då småhus dominerar i antal men inte sett till area eller energianvändning. Antagandet om att energieffektiviseringstakten för flerbostadshus kan överföras till småhus är tveksamt och saknar empiriskt stöd.

Riksantikvarieämbetet och **Sveriges hembygdsförbund** vill ha särskild redovisning av kulturbyggnader och kulturhistoriskt värdefulla byggnader eftersom dessa har andra förutsättningar än exempelvis handelslokaler.

HSB, Riksbyggen och **Fastighetsägarna** anser att de föreslagna indikatorerna för energifattigdom är missvisande. Att endast titta på småhus med fjärrvärme anses ge en felaktig bild, och de pekar på att även boende i flerbostadshus påverkas av energikostnader via hyror och avgifter. **HSB** menar att definitionen av energifattigdom underskattar problemet, särskilt i låginkomstområden där även fjärrvärmepriset har ökat kraftigt.

Flera aktörer (**Stockholms stad, HSB, Sveriges allmännytt, Fastighetsägarna**) är kritiska till sättet att beräkna och redovisa kostnadsoptimala nivåer för befintlig bebyggelse. Det anses att siffrorna för vissa årtionden och byggnadstyper är orimliga och inte speglar praktiska erfarenheter. Det påpekas att kostnadsoptimala nivåer måste relateras till verkliga förutsättningar, regionala skillnader och byggnadens skick.

3 Hinder och marknadsmisslyckanden (a)

De hinder och marknadsmisslyckanden som redovisas i underlaget till utkastet till den nationella byggnadsrenoveringsplanen bygger på en enkätundersökning och intervjuer med svenska aktörer.

HSB Riksförbund menar att många lönsamma åtgärder inte genomförs på grund av svårigheter att finansiera dem, särskilt på svaga marknader. Man önskar styrmedel som bankgarantier, investeringsstöd eller pay-as-you-save-system för att hantera initialkostnader och finansieringshinder. HSB påpekar också att osäkerhet kring framtida stöd leder till att fastighetsägare väntar med investeringar. Kapacitetsbrist inom branschen är ett potentiellt hinder.

Sveriges allmännytta lyfter fram finansiering som ett av de största hindren, även där åtgärder är företagsekonomiskt lönsamma på papperet. Man menar att brist på långsiktigt stöd, osäkerhet om framtida regler och stigande materialkostnader försvårar investeringar. Sveriges allmännytt ser även svårigheter för fastighetsägare på svaga bostadsmarknader att få finansiering.

Riksbyggen påpekar att lönsamma åtgärder ofta inte genomförs på grund av bristande tillgång till kapital och finansieringshinder. Riksbyggen skriver också att kapacitetsbrist (arbetskraft, entreprenörer) kan bli ett praktiskt hinder om renoveringstakten ökar snabbt.

Bostadsrätterna pekar på svårigheten för små bostadsrättsföreningar att få finansiering och att viljan i föreningen kanske inte finns. I vissa fall måste små bostadsrättsföreningar använda sig av kapitaltillskott från medlemmarna. Även fastigheter med god ekonomi tvekar till att utöka lånen inför större investeringar.

SKR (Sveriges Kommuner och Regioner) pekar på att delade incitament och nuvarande hyressättningssystem är betydande hinder för energieffektivisering. SKR menar även att nya tillsynsuppgifter för kommuner är ett potentiellt administrativt hinder och att dessa måste vägas mot samhällsnyttan.

Fastighetsägarna anser att rapporten använder begreppet marknadsmisslyckande för brett genom att blanda ihop det med reglerings- och policybrister samt beteenderelaterade faktorer. Man önskar tydligare uppdelning mellan faktiska marknadsmisslyckanden (till exempel informationsbrist, kreditmarknadshinder) och policyrelaterade hinder (till exempel hyressättning och tariffer). Finansieringshinder och taxestrukturer förhindrar ofta lönsamma investeringar i energieffektivisering.

Energieffektiviseringsföreningen (Eneff) tycker att hinderanalysen i rapporten är för ytlig och efterlyser en djupare analys av varför lönsamma åtgärder inte genomförs. Eneff önskar en djupare analys av hinder och drivkrafterna bakom delade incitament och strukturella hinder, samt möjliga motiv för att förändra dessa system.

Ideella fastighetsägare skriver att ideella fastighetsägare har särskilda svårigheter att få lån och finansiering, samt att det saknas offentliga bidragsmöjligheter för denna grupp. Man efterfrågar undantag och riktade stöd eftersom ideella föreningar inte har samma ekonomiska förutsättningar som kommersiella aktörer.

Brist på kunskap och vägledning om varsam renovering utgör ett informationshinder som nämns av **Riksantikvarieämbetet**. Det gäller särskilt för byggnader med kulturvärden. Riksantikvarieämbetet ser även administrativa hinder kopplade till plan- och bygglagstiftningen samt behov av bättre samordning och stöd till berörda aktörer.

Lunds Tekniska Högskola (LTH) påpekar att det finns ett stort behov av kompetens inom renovering av befintligt bestånd, vilket skiljer sig från nyproduktion. Det är en kompetensbrist som utgör ett hinder.

Installatörsföretagen lyfter kompetensförsörjningen som ett avgörande hinder. Utan rätt utbildning och tillräcklig arbetskraft kan målen inte nås. Man efterlyser fler utbildningsplatser och lärlingsplatser.

Region Jönköpings län pekar på personalresurser som ett hinder, även om ekonomiskt stöd finns, då aktörerna har svårt att utöka personalstyrkan för att genomföra åtgärder.

Installatörsföretagen, Swedisol och Svensk Ventilation lyfter behovet av satsningar på utbildning, fler utbildningsplatser, lärlingsplatser och certifieringar. Kapacitetsbrist och kompetensbrist är ett avgörande hinder för att klara målen.

HSB Riksförbund, Riksbyggen och Region Jönköpings län påpekar att brist på kompetens och personalresurser är ett praktiskt hinder för genomförandet.

Fasadgruppen Norden AB påpekar att osäkerhet och brist på förståelse för kommande energikrav leder till uppskjutna beslut och minskad renoveringstakt.

Komplexa regelverk och bygglovsprocesser är ett hinder för genomförande av nödvändiga renoveringar enligt **Svensk ventilation**. Det finns för få styrmedel riktade specifikt mot energieffektiviserande renovering.

Region Dalarna efterlyser förenklade system för uppföljning och rapportering för att undvika att administrativa hinder tar tid och resurser från faktiska åtgärder.

Sustainacon Sweden AB och Wiksfors Technology AB menar att produktionssystemet (inte bara bidragsnivåerna) är det största hindret för storskalig energirenovering, och att dagens metoder är för dyra och ineffektiva.

Riksantikvarieämbetet önskar mer kunskap och vägledning för energiexperter om varsam energiomställning av kulturhistoriskt värdefulla byggnader.

Bankföreningens medlemmar lyfter att bankerna är redo att finansiera givet att kunderna har betalningsförmåga, men att det finns vissa hinder för finansiering. Som exempel lyfts svårigheten att bedöma om effekten av olika energieffektiviseringsåtgärder överstiger 30% kopplat till möjligheten att erbjuda grön finansiering. De efterfrågar tydliga regelverk, tillgång till data från energideklarationsregistret och översättning av giltiga energideklarationsuppgifter.

4 Färdplanen (b)

Enligt kommissionens vägledning ska färdplanen åtminstone beakta direktivets krav på energieffektivisering för lokalbyggnader och för bostadsbyggnadsbeståndet. Det som i första hand påverkar färdplanen är därför de gränsvärden som fastställs för lokalbyggnader och den utvecklingsbana som väljs för bostadsbyggnadsbeståndet. Synpunkter på dessa delar redovisas därför i samma avsnitt som färdplanen.

Den preliminära färdplanen i underlaget till utkast är baserad på grundkraven i direktivet, det vill säga direktivets krav på energieffektivisering av enskilda lokalbyggnader till 2030 och 2033 och de krav på förbättring av den genomsnittliga energiprestandan i bostadsbyggnadsbyggnadsbeståndet som skulle gälla till 2030 och 2035 i det fall Sverige inte skulle använda flexibiliteten för bostadsbyggnader. Hänsyn har därmed ännu inte tagits till Sveriges möjlighet att anpassa kraven för bostadsbyggnadsbeståndet till 2030 och 2035.

Fastighetsägarna, Sveriges allmännyttan, HSB och Riksbyggen anser att de värden som presenteras för årlig renoveringstakt och renoveringsdjup är teoretiska och inte realistiskt förankrade.

Sveriges allmännyttan menar att föreslagen renoveringstakt för flerbostadshus (exempelvis 5,7 procent till 2030) är orealistisk och skulle kräva en ökning av takten med flera hundra procent, vilket är omöjligt med nuvarande kapacitet.

Riksbyggen delar inte rapportens förklaring till den låga andelen solvärme i det svenska energisystemet. I rapporten kopplas detta främst till Sveriges geografiska läge. De menar att detta inte på något sätt är den största bidragande faktorn och önskar en djupare analys av solvärmens framtida potential, särskilt i ett 2050-perspektiv. Faktorer som idag kan ses som anledning är att det finns både tekniska och ekonomiska svårigheter att kombinera solvärme med fjärrvärme, något som med framtida teknik kan komma att ändra sig.

4.1 Minimistandarder för energiprestanda (MEPS) för lokalbyggnader (f)

Underlaget till utkastet av den nationella byggnadsrenoveringsplanen innehåller preliminära värden på energiprestanda för gränsen till de 16 respektive 26 procent sämsta byggnaderna som lokalbyggnader ska uppnå till 2030 respektive 2033.

Fastighetsägarna bedömer de indikativa gränsvärdena för lokaler som rimliga och väl avvägda i förhållande till både direktivets krav och den svenska marknadens faktiska energiprestanda. Man motiverar det med att nivån på kraven anses realistisk, men Fastighetsägarna önskar samtidigt

bättre analyser av renoveringstakt, finansiering och genomförbarhet då dagens modellering främst är teoretisk.

SKR (Sveriges Kommuner och Regioner) ifrågasätter Energimyndighetens slutsats att kraven på minimienergiprestanda i lokalbyggnader kan nås enbart med företagsekonomiskt lönsamma åtgärder. Man bygger det på att flera kommuner och regioner signalerar att det framstår som helt orealistiskt att nå kraven till 2030 och 2033 utan större externa tillskott av investeringsmedel och att paketering av åtgärder enligt totalmetodiken inte är tillräckligt.

Svensk Ventilation delar inte Energimyndighetens bedömning att MEPS-kraven för alla lokaler kan nås med lönsamma åtgärder och utan behov av stöd. Svensk ventilation påpekar också att det finns lokalbyggnader, exempelvis föreningsägda byggnader, skolor och förskolor i glesbygd, som kan behöva någon typ av investeringsstöd för att klara kraven.

Riksbyggen vill ha tydligare besked om kravnivåerna för lokalbyggnader har justerats sedan delrapporteringen i oktober 2024² och anser att uppgifterna i underlaget är oklara om detta. Riksbyggen menar att osäkerheten kring om och hur kravnivåerna är fastställda försvårar planeringen och gör det svårt att ta ställning till kravens rimlighet.

Stockholms stad ställer sig bakom tolkningen om att allmännyttiga bolag inte ska räknas som offentliga organ i detta sammanhang. Man anser dock att lokalbyggnader med kulturvärden bör kunna undantas från MEPS-kraven. Kraven kan annars bli mycket kostsamma och riskerar att skada byggnadernas kulturhistoriska värden.

Möjligheten till undantag för lokalbyggnader med kulturvärden från kraven kan behöva övervägas också enligt **Riksantikvarieämbetet** som anser att frågan om hur byggnader med kulturvärden ska hanteras behöver utredas vidare inför den slutliga nationella byggnadsrenoveringsplanen. Motivet är att krav på energiprestanda i många fall kan bli oacceptabla ur kulturmiljöperspektiv. Flexibilitet krävs för att inte riskera förvanskning eller förluster av kulturvärden. De framför också att det finns ett behov av vägledning och stöd för varsam renovering.

Kommuninvest har framfört att de har i princip alltid möjlighet att finansiera, givet sunda finanser hos kommun eller region (medlemmarna).

Detta gäller också då kommun eller region står som borgenär för enheter som de direkt eller indirekt har ett bestämmandeinflytande över (företag,

² Preliminära beräkningar av gränsvärden för energiprestanda i befintliga lokalbyggnader. Boverket oktober 2024:

<https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2024/preliminara-berakningar-av-gransvarden-for-energiprestanda-i-befintliga-lokalbyggnader.pdf>

stiftelser och kommunalförbund). Lån hos Kommuninvest ska vara det mest förmånliga för medlemmarna och en möjlighet till grön finansiering.

4.1.1 Vad krävs för att nå målen för lokalbyggnader till 2030 och 2033?

Fastighetsägarna anser att det krävs förbättrade finansieringsmöjligheter, särskilt statliga garantier och stöd, eftersom lönsamma åtgärder ofta inte genomförs på grund av finansieringshinder och taxestrukturer som gör att faktiska besparingar blir små.

Sveriges allmännytta betonar behov av långsiktiga och tydliga stödformer, tydliga krav och vägledning för att säkerställa investeringar även där företagsekonomisk lönsamhet saknas.

SKR (Sveriges Kommuner och Regioner) efterlyser statligt stöd, både i form av vägledning och ekonomiskt stöd (till exempel förmånliga lån), för att kommuner och regioner ska klara kraven, samt tidiga signaler om vilka byggnader som omfattas och tydlig vägledning kring gränsvärden och möjliga åtgärder.

Svensk Ventilation menar att långsiktiga investeringsstöd till vissa lokalbyggnader (exempelvis skolor, förskolor och föreningsägda byggnader i glesbygd) behövs, eftersom lönsamheten annars är för låg för att klara målen.

Region Stockholm påpekar att betydande investeringar och långsiktig prioritering krävs, samt att målkonflikter och robusthet måste hanteras i teknikintensiva och samhällsviktiga lokaler såsom sjukhus.

Installatörsföretagen föreslår tydliga målnivåer, resultatnriktade styrmedel (till exempel energiprestandaavtal och omvända auktioner), samt satsningar på kompetensförsörjning och tillsyn för att säkerställa att energibesparingar verkligen uppnås.

Fasadgruppen Norden AB vill ha tydliga, tidsatta och mätbara krav, samt riktade investeringsstöd på minst 50 procent av merkostnaden för energieffektiviseringsåtgärder för att skynda på investeringar i lokaler.

4.2 Utvecklingsbanan för bostadsbyggnader (g)

Den preliminära utvecklingsbanan i underlaget till utkast utgår från direktivets grundkrav för förbättring av energiprestandan i bostadsbyggnadsbeståndet till 2030 och 2035. Hänsyn har därmed ännu inte tagits till att Sverige enligt direktivet har möjlighet att anpassa dessa krav tack vare låga inslag av fossila bränslen i energianvändningen i bostäder.

Enligt **Sveriges allmännytt**a är det är orealistiskt att uppnå den renoveringstakt för flerbostadshus som direktivets grundkrav ger till 2030. Det

skulle kräva en tredubbling av nuvarande takt. Investeringarna är inte företagsekonomiskt lönsamma och finansieringsmöjligheterna saknas, särskilt om åtgärder måste tidigareläggas.

Även **Fastighetsägarna** framför kritik till målen och renoveringstakten för bostäder. Man anser att de är orealistiskt höga och saknar empirisk förankring. Modelleringen i Boverkets rapport bygger på teoretiska antaganden snarare än verkliga investeringsförutsättningar. Det saknas analys av ekonomiska, tekniska och institutionella möjligheterna att uppnå dessa nivåer.

Mål och milstolpar för 2030 och 2035 är inte möjliga att uppnå enligt **HSB Riksförbund**. Sverige bör använda den flexibilitet som ges i direktivet. Det är mycket kort tid kvar. Kraven är inte anpassade till byggnaders underhållsbehov, och det finns stora skillnader i förutsättningar i Sverige. Lönsamheten för att nå målen är låg i stora delar av landet och kräver investeringsstöd.

Enligt **Riksbyggen** är kraven är mycket ambitiösa, och målet för 2030 bedöms som orimligt. Man bedömer att 2050-målet är möjligt om styrmedlen förstärks. Det är för kort tid kvar för att hinna införa styrmedel och öka renoveringstakten. Långsiktigt stöd krävs för att möjliggöra investeringar i bostadsrättsföreningar och hyresrätter.

Villaägarnas riksförbund förespråkar att Sverige sätter lägre mål till 2030 och 2035 för bostäder och utnyttjar flexibiliteten i direktivet. Detta mot bakgrund att Sveriges bostäder redan har en låg fossil energianvändning. Det är dyrare att minska utsläppen ytterligare i Sverige jämfört med andra länder.

SKR vill se samhällsekonomiskt motiverade och rimliga mål och betonar vikten av flexibilitet och tidiga signaler om vilka byggnader som berörs. Det är inte alltid företagsekonomiskt lönsamt att nå de föreslagna nivåerna. Offentliga fastighetsägare behöver mer stöd, och det behövs anpassning till svenska förhållanden.

Målsättningen om genomsnittlig energieffektivisering (från drygt 9 procent till drygt 31 procent) i bostadsbyggnader till 2030/2035 är utopisk enligt **Riksantikvarieämbetet**. Det riskerar att gå ut över lagkrav på varsamhet och skydd av kulturvärden. Så höga krav skulle leda till ovarsamma ingrepp i kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Riksantikvarieämbetet föreslår att Sverige använder flexibiliteten eller undantar vissa byggnader.

Sveriges hembygdsförbund önskar undantag för kulturhistoriskt värdefulla byggnader och ideellt ägda fastigheter från generella energikrav. Dessa byggnader har särskilda värden och förutsättningar som gör generella energikrav olämpliga.

Många ideella fastighetsägare har inte ekonomiska resurser eller tillgång till finansiering för att klara kraven till 2030 och 2035 utan undantag eller särskilt stöd enligt **Ideella fastighetsägare**. Ideella föreningar konkurrerar inte kommersiellt och har svårare att få lån och saknar anpassade stödformer.

En möjlighet att räkna om energiprestanda på byggnadsnivå för att kunna följa måluppfyllelse utan att behöva göra om alla energideklarationer efterfrågas av **Region Jönköpings län**. Man vill använda befintlig statistik och resurser till faktiska åtgärder snarare än till administration.

Det är en stor utmaning att nå målen och att det krävs betydande investeringar och prioriteringar enligt **Region Stockholm**. Målkonflikter kan uppstå i teknikintensiva byggnader och vårdbyggnader. Ekonomiska och kompetensmässiga hinder måste hanteras.

Stockholms stad anser att det inte alltid är mest kostnadseffektivt att prioritera de sämsta byggnaderna. Krav och mål måste vara realistiska. Höga investeringskostnader kan göra det svårt att nå målen, särskilt för vissa byggnadstyper.

Fasadgruppen Norden AB vill se tydliga och mätbara krav, men varnar för att alltför generösa undantag riskerar att försvaga styrningen och att kraven förlorar sin effekt. Tydliga krav ger incitament till tidiga investeringar, men kraven måste vara möjliga att uppnå.

Rockwool Ab, Swedisol och Installatörsföretagen önskar krav och mål som är både ambitiösa och kostnadseffektiva samt system som prioriterar åtgärder där de ger störst effekt på lång sikt. Den samhällsekonomiska nyttan och klimatnyttan måste styra prioriteringen, inte enbart formella mål.

4.2.1 Vad skulle krävas för att nå målen för bostadsbyggnadsbeståndet till 2030 och 2035?

Fastighetsägarna menar att ökad tydlighet, mer realistiska mål och förbättrade finansieringsvillkor är avgörande. Statliga garantier eller stöd behövs, särskilt på svaga marknader.

HSB Riksförbund lyfter behovet av investeringsstöd, bankgarantier och långsiktiga, stabila styrmedel, eftersom lönsamma åtgärder ändå inte blir av utan stöd och finansiering.

Riksbyggen efterfrågar långsiktigt grönt stöd riktat till bostadsrättsföreningar och hyresrätter samt tydliga mål och styrmedel så att renoveringar planeras i linje med 2050-målet redan nu.

Sveriges allmännytta ser behov av långsiktiga renoverings- och energieffektiviseringsstöd, möjlighet till skattemässiga avsättningar för framtida

renoveringar, och undantag från offentlig upphandling för att sänka kostnader.

Bostadsrätterna med flera aktörer pekar på värdet av att underhållsplaner samordnas med energieffektiviseringsåtgärder. Bostadsrätterna är tveksamma till krav på enskilda bostadsbyggnader, även om det skulle hända mer då. Även **Riksbyggen** föredrar frivillighet framför obligatoriska krav, men pekar på vikten av att de långsiktiga målen blir kända. **HSB** framför att grunden i byggnadsrenoveringspass är bra, men anser att de ska vara frivilliga.

SKR betonar vikten av samhällsekonomiskt lönsamma mål, flexibilitet, riktat stöd och tidiga signaler om vilka byggnader som omfattas, eftersom många åtgärder annars inte är företagsekonomiskt möjliga.

Riksantikvarieämbetet efterlyser flexibilitet i kraven, undantag för kulturhistoriskt värdefulla byggnader, samt vägledning och finansiering för varsam renovering.

Ideella fastighetsägare lyfter behovet av särskilda finansiella stöd och undantag, samt dialog med myndigheterna för att ideella föreningar överhuvudtaget ska kunna uppfylla kraven.

Sveriges hembygdsförbund efterlyser undantag för kulturbyggnader och föreningsägda fastigheter, samt riktade bidrag och utbildning i varsam energiomställning.

Installatörsföretagen föreslår tydliga målnivåer, resultatnriktade styrmedel, ekonomiska incitament (till exempel ROT-avdrag), och satsningar på utbildning och tillsyn för att driva igenom nödvändiga investeringar.

Fasadgruppen Norden AB vill ha tydliga mål och riktade stöd för att möjliggöra investeringar i bostadsbeståndet, samt att undantag endast ges om det är strikt nödvändigt.

Villaägarnas riksförbund önskar konsumentskydd och besiktningsmöjlighet vid energirenovering, samt att teknikutveckling och marknadens initiativ ska vara drivande.

Lunds Tekniska Högskola betonar att kraven måste ta hänsyn till både energianvändning och klimatbelastning, och att styrmedel måste vara utformade med hänsyn till dessa båda aspekter.

Bankföreningens medlemmar menar att statliga stöd kan påverka kundernas kreditvärdighet och återbetalningsförmåga, vilket är särskilt viktigt för att kunna erbjuda finansiering till svaga kunder. Behovet av stöd till svaga kunder ökar med en ökad ambitionsnivå.

4.2.2 Bör flexibiliteten användas?

Sverige har möjlighet att anpassa direktivets grundkrav till 2030 och 2035 för bostadsbyggnadsbeståndet och i stället använda en linjär bana för energieffektiviseringen i bostadsbyggnader fram till 2050 tack vare den låga fossila andelen i energiförsörjningen. 18 aktörer med skriftliga inspel tog inte ställning eller var neutrala i frågan om möjligheten till flexibilitet ska utnyttjas.

Motiven till att använda flexibiliteten som Sverige har möjlighet till för bostadsbyggnadsbeståndet är främst att svenska förutsättningar skiljer sig från övriga EU. Aktörerna som förespråkar att flexibiliteten används anser att målen och renoveringstakten enligt direktivets grundkrav är orealistiska och skulle leda till ekonomiska och sociala problem samt att särskilda byggnadskategorier (kulturhistoriska, ideella, föreningsägda) kräver undantag.

Flexibiliteten behövs enligt **HSB Riksförbund** eftersom det i stora delar av Sverige inte finns lönsamhet att nå de höga målen. Åtgärder måste anpassas till underhållsbehov. **Riksbyggen** menar att tiden är för knapp för att hinna införa styrmedel och öka takten enligt direktivets grundkrav till 2030. Flexibilitet är nödvändig för att målen ska bli rimliga och genomförbara. **Bostadsrätterna** instämmer. Målen och renoveringstakten är realistiska utan flexibilitet enligt **Sveriges allmännyttas** Ekonomiska och kapacitetsmässiga hinder gör det omöjligt att nå EU:s högre ambitionsnivåer. Sverige bör tillämpa direktivet på miniminivå och använda undantagen enligt **Fastighetsägarna**. Då är det mest proportionerligt och kostnadseffektivt utifrån en svensk energisituation. **SKR (Sveriges Kommuner och Regioner)** tycker att målen måste vara samhällsekonomiskt rimliga och anpassade till svenska förhållanden, vilket kräver användning av flexibilitet. **Nibe** menar att flexibilitet krävs för att möjliggöra åtgärder som är praktiskt och tekniskt genomförbara i Sveriges befintliga bestånd.

Sverige har redan låga utsläpp och hög energiprestanda, så det är motiverat att sätta lägre mål med stöd av flexibiliteten i direktivet enligt **Villaägarnas riksförbund**.

Riksantikvarieämbetet anser att flexibiliteten är nödvändig för att skydda kulturhistoriska värden och undvika ovarsamma ingrepp i äldre byggnader. **Sveriges hembygdsförbund** skriver att flexibilitet och undantag behövs för föreningsägda och kulturhistoriska byggnader. De riskerar annars orimliga krav. **Ideella fastighetsägare** hävdar att flexibilitet och undantag är avgörande för att ideella föreningar och deras fastigheter ska ha möjlighet att fortsätta verka. Flexibilitet behövs särskilt för byggnader med kulturvärden och för att undvika orimliga kostnader enligt **Stockholms stad**.

Motiven till att inte utnyttja flexibiliteten är att höga mål är nödvändiga för att ta vara på energieffektiviseringspotentialen och nå samhällsekonomiska, klimatmässiga och systemmässiga vinster. En minimiimplementering riskerar att missa dessa möjligheter.

Rockwool Ab menar att för låg ambitionsnivå ("minimiimplementering") blir kortsiktigt och innebär att Sverige missar möjligheten till samhällsekonomiska vinster med energieffektivisering. **Swedisol** har liknande argument som Rockwool och anser att höga mål och krav är möjliga och önskvärda utifrån klimat- och energisystemperspektiv. **Installatörsföretagen** förespråkar tydliga och ambitiösa mål för att mobilisera investeringar och kompetens, och för att få reella energibesparingar. **Energieffektiviseringsföreningen** framför att flexibiliteten inte bör användas, eftersom Sverige inte ska slösa med förnybar energi och att Sverige inte ska ha lägre krav än våra grannländer.

5 Gränsvärden för nollutsläppsbyggnader (e)

Byggnadsrenoveringsplanen ska omfatta gränsvärden för energiprestanda och för driftsrelaterade utsläpp för nya och befintliga nollutsläppsbyggnader. I Boverkets underlag till utkastet har endast preliminära gränsvärden för energiprestanda i nya nollutsläppsbyggnader redovisats.

Boverket har inte identifierat några särskilda synpunkter på dessa preliminära gränsvärden.

6 Styrmedel (c)

I samrådet framkom inga direkta kommentarer om de befintliga styrmedlen. Däremot framfördes ett flertal inspel om framtida önskade styrmedel.

6.1 Ekonomiska incitament

Svenska Kyl- & Värmepumpföreningen, SKVP: Sänkt moms till 6 % för energirenoveringsåtgärder samt sänkta fasta avgifter på el och elnät. Syftet är att minska trösklarna för investeringar i värmepumpar, energilager och smart styrning, vilket kan bidra till ökad energieffektivisering och minskad belastning på elnätet.

ROCKWOOL AB: Differentierade stöd med högre ersättningsgrad för passiva åtgärder som isolering, samt gröna lån med statlig garanti och hyresutjämningsbidrag. Skatteincitament föreslås också. Fokus ligger på att prioritera åtgärder som minskar effektbehovet och ger samhällsekonomisk nytta, särskilt i områden med låg investeringsförmåga.

Sveriges Allmännytt: Långsiktigt stöd för renovering och energieffektivisering, skatteavdrag för framtida renoveringar samt undantag från fastighetsavgift. Detta möjliggör investeringar inom ramen för hyresregleringen och bidrar till att upprätthålla god boendestandard.

Fasadgruppen: Energirenoveringsstöd med minst 50 % stödandel för projekt med dokumenterad energibesparing. Syftet är att skapa incitament för verklig energieffektivisering och undvika att endast kosmetiska åtgärder genomförs.

HSB Riksförbund: Investeringsstöd och ROT-avdrag även för flerbostadshus, särskilt på svaga bostadsmarknader där föreningar har begränsade resurser. Detta kan bidra till att minska energianvändningen i äldre bostadsbestånd.

Villaägarnas Riksförbund: ROT-avdrag som kan ackumuleras över flera år för att underlätta större investeringar. Detta ger hushållen flexibilitet att planera och genomföra omfattande renoveringar.

Svensk Ventilation: Omvända auktioner, subventionerade lån, hyresutjämningsbidrag, slopad fastighetsavgift. Syftet är att säkerställa att kostnadseffektiva projekt genomförs och att hushåll med svag ekonomi inkluderas, vilket främjar social rättvisa.

Swedisol: Samma som ovan, med tillägg om koppling till Sociala klimatfonden för att minska energifattigdom och främja djupa renoveringar som ger långsiktig effekt och klimatnytta.

Riksbyggen: Grönt stöd till bostadsrättsföreningar för att möjliggöra investeringar i energieffektivisering och stärka beredskapen inför framtida krav. Detta kan även bidra till ökad trygghet och komfort för boende.

Ideella fastighetsägare³: Särskilda stöd för ideellt ägda byggnader som har stor samhällsnytta men saknar ekonomiska förutsättningar. Förslaget syftar till att bevara viktiga mötesplatser och kulturbyggnader.

Fastighetsägarna: Statliga garantier eller finansieringsstöd, särskilt på svaga marknader där lönsamma åtgärder inte genomförs p.g.a. finansieringshinder. Detta kan frigöra potentialen i befintligt bestånd och bidra till klimatomställningen.

Energirenovera Sverige⁴: Ett enkelt och långsiktigt investeringsstöd föreslås för att förbättra de ekonomiska förutsättningarna för energirenoveringar i både bostäder och lokaler, särskilt för mindre fastighetsägare. Stödet ska vara kopplat till krav på genomförande av åtgärder. Finansiellt stöd till fastighetsägare som tar fram en energirenoveringsplan föreslås. Planen ska visa hur byggnaden ska nå nollutsläpp till år 2050 och bör integreras med befintliga regleringar och underhållsplaner för att öka genomförandegraden. Marknadsbaserade styrmedel, såsom energieffektiviseringsbeting, föreslås som ett långsiktigt alternativ som inte belastar statens budget och säkerställer att energimålen uppnås

6.2 Reglering

NIBE, VVS Fabrikanternas Råd, Svensk Ventilation, SKVP: Kritik mot viktningsfaktorer som inte speglar verklig primärenergianvändning. Snedvrider incitamenten och kan leda till suboptimering.

SKVP: Lyfter, utöver ovanstående, möjlighet till lokala primärenergifaktorer samt reglering av effekttariffer. Syftet är att styra mot minskad primärenergianvändning och flexibel elanvändning, vilket kan minska behovet av nätutbyggnad.

Riksantikvarieämbetet, Sveriges Hembygdsförbund: Bevara kulturarv, undantag från krav bör tillämpas för att skydda identitet och historia. Detta stärker lokal förankring och kulturarv.

Ideella fastighetsägare: Undantag och stöd för ideellt ägda byggnader med stor samhällsnytta men begränsade resurser. Förslaget främjar inkludering och bevarande av viktiga lokaler.

³ Bygdegårdarnas Riksförbund, Folkets Hus och Parker, Våra Gårdar, Riksidrottsförbundet och Sveriges Hembygdsförbund.

⁴ Eneff - Energieffektiviseringsföreningen, Sveriges Allmännytta, Swedisol, Installatörsföretagen, Svensk Ventilation, Innovationsföretagen, Svenska Solskyddsförbundet, Trä- och Möbelföretagen, NCC och VINCI Energies Sweden.

Energiföretagen Sverige: Teknikneutralitet i energikrav för att undvika styrning bort från hållbara uppvärmningslösningar som fjärrvärme. Detta främjar valfrihet och effektiv resursanvändning.

Installatörsföretagen: Tydliga målnivåer för energiprestanda vid renovering, främja energiprestandaavtal. Skapar förutsägbarhet och ansvarstagande, vilket kan öka investeringstakten.

Svensk Ventilation: Tydliga riktvärden och delmål för befintligt byggnadsbestånd för att underlätta energieffektivisering och uppföljning.

Riksantikvarieämbetet: Regler måste ta hänsyn till varsamhetskrav och förbud mot förvanskning för att skydda kulturarvet. Detta säkerställer att renoveringar inte skadar byggnaders historiska värde.

Region Stockholm⁵: Krav måste ta hänsyn till robusthet och vårdhygien, särskilt i vårdbyggnader där tekniska lösningar måste vara säkra och hållbara.

Fastighetsägarna: Undantag bör användas, och regler bör inte utvidgas genom frivillig rapportering för att undvika rättslig osäkerhet och överimplementering som kan hämma investeringar.

Energirenovera Sverige: Tydliga regelverk för energirenovering efterfrågas, då nuvarande regler är otydliga och saknar kontroll. Det behövs krav på omfattning, genomförande, uppföljning och verifiering av energiprestanda samt rutiner för att säkerställa regelefterlevnad. Införandet av riktvärden och delmål för energiprestanda föreslås för att nå målet om nollutsläpp 2050. Delmålen bör uttryckas i kWh/m², år och anpassas till olika byggnadstyper. Byggnader med energirenoveringsplan föreslås få undantag från generella delmål, vilket ger flexibilitet och kostnadseffektivitet i renoveringsarbetet. Förenkling av LOU (lagen om offentlig upphandling) föreslås för att möjliggöra samupphandling och skalfördelar, vilket underlättar industrialiserade processer och långsiktiga åtgärder.

Skövde kommun⁶: Kritiska till nuvarande viktningsfaktorer och vill se regler som möjliggör teknikneutralitet och verklig energieffektivisering. Nuvarande regler snedvrider incitamenten och gynnar vissa system över andra.

Fasadgruppen Norden AB: Efterlyser tydlighet, förutsägbarhet och långsiktighet i styrmedel och vill undvika att undantag ges rutinmässigt.

⁵ Tjänstepersonsyttrande.

⁶ Tjänstepersonsyttrande.

6.3 Information

Region Dalarna⁷ och Region Stockholm: Energideklarationer bör användas som underlag för krav för att undvika dubbelarbete och osäkerhet. Detta kan effektivisera myndighetsutövning och minska kostnader.

SKR: Boverket bör tillhandahålla vägledning om vilka byggnader som omfattas, möjliga åtgärder och undantag för att undvika felinvesteringar och rättsosäkerhet.

Riksantikvarieämbetet: Vägledningar om varsam energirenovering till bygglovshandläggare, energiexperter och energirådgivare för att undvika skador på kulturvärden och främja god praxis.

Swedisol: Tydligare vägledning och samordning med energicentrum för att stärka genomförandeförmåga och minska fragmentering i rådgivning.

Fastighetsägarna: Tydlig och transparent information om antaganden i modellering för att undvika överskattning av potential och felaktiga slutsatser som kan leda till ineffektiva beslut.

Energirenovera Sverige: Informationsinsatser om inomhusmiljö och renovering föreslås. Dessa insatser ska visa hur miljön kan förbättras och hur innovationer kan testas i samband med renoveringsprojekt.

Sveriges hembygdsförbund: Vill se riktad vägledning och utbildning i varsam renovering och energieffektivisering av kulturhistoriska byggnader, särskilt riktad till energiexperter och bygglovshandläggare.

6.4 Kompetens

SKVP, ROCKWOOL, Installatörsföretagen, Svensk Ventilation, Swedisol, Region Stockholm: Utbildning och kompetensförsörjning för installatörer, projektledare och rådgivare. Brist på kompetens är ett genomförandehinder som riskerar försena omställningen.

HSB: Byggnadsrenoveringspass för långsiktig planering för att undvika att kunskap försvinner vid styrelsebyten. Detta kan bidra till kontinuitet och kvalitet i renoveringsarbetet.

Riksantikvarieämbetet: Kompetens om varsam renovering behövs för att skydda kulturvärden och undvika felaktiga ingrepp.

Fastighetsägarna: Kompetens för att hantera komplexa renoveringsprojekt och förstå regelverk för att undvika fel, förseningar och onödiga kostnader.

⁷ Tjänstepersonsyttrande.

Energirenovera Sverige: För att säkerställa rätt kompetens föreslås auktorisation av energirenoveringsföretag. Detta bidrar till bättre genomförda projekt och ökar möjligheten att hitta kvalificerade utförare.

Region Jönköpings län⁸: Påpekar att brist på kompetens och personalresurser är ett praktiskt hinder för genomförandet av energieffektiviseringsåtgärder.

6.5 Övrigt

Sustainacon & Wiksfors Technology: Industriella och digitalt stödda renoveringsprocesser för att sänka kostnader och öka genomförbarhet. Detta kan skala upp renoveringstakten.

Riksbyggen, HSB, Fastighetsägarna: Renoveringar bör inte tvingas fram i förtid. Samordning med underhållsbehov är avgörande för att undvika resursslöseri och störningar för boende.

LTH: Energieffektivisering bör ske genom uppgradering av befintliga komponenter för att undvika klimatbelastning från nyanskaffning. Detta främjar cirkulär ekonomi.

Riksantikvarieämbetet: Kulturvärden bör inkluderas i taxonomin för att möjliggöra gröna lån och stöd även för kulturbyggnader. Detta kan öka investeringar i bevarande.

Energirenovera Sverige: Länsstyrelserna föreslås få i uppdrag att samordna renoveringsprojekt i samverkan med kommuner och näringsliv. Syftet är att uppnå skalfördelar och främja innovation inom energieffektiv teknik. För att förbättra kvaliteten i renoveringsprojekt föreslås krav på egenkontroll, uppföljning och verifiering av energiprestanda. Detta skapar bättre förutsättningar för pålitliga resultat.

Sustainacon Sweden AB och Wiksfors Technology AB: Lyfter vikten av industriella, digitala och skalbara renoveringsprocesser, och föreslår innovationsprogram och nationell digital plattform för att minska kostnader och höja renoveringstakten utan beroende av subventioner.

Rockwool AB, Swedisol: Vill att styrmedel utformas enligt Kyotopyramiden: först passiva åtgärder (isolering, klimatskal), därefter aktiva system och energi.

⁸ Tjänstepersonsyttrande.

7 Investeringsbehov och finansieringskällor (d)

Enligt punkt (d) ska byggnadsrenoveringsplanen redovisa en översikt över investeringsbehoven för genomförandet av den nationella byggnadsrenoveringsplanen, finansieringskällor och ekonomiska åtgärder samt de administrativa resurserna för byggnadsrenovering. I bilaga II till direktivet efterfrågas vidare en uppdelning av investeringsbehovet i offentliga respektive privata investeringar. Hur finansieringen ska fördelas mellan offentliga respektive privata medel är en politisk fråga. För att lämna underlag till en sådan politisk bedömning har Energimyndigheten redovisat hur stor andel av investeringarna som bedömts vara lönsamma för fastighetsägaren och därmed i princip borde kunna finansieras av denne.

Fastighetsägarna: Påpekar att även lönsamma åtgärder kan vara svåra att finansiera på grund av kapitalmarknadens krav på kort återbetalningstid. De menar att antagandet att inga offentliga medel behövs är missvisande.

HSB: Konstaterar att många lönsamma åtgärder inte genomförs på grund av bristande finansieringsmöjligheter, särskilt på svaga bostadsmarknader.

Sveriges Allmännytt: Invänder mot Energimyndighetens bedömning att 90 % av investeringarna är lönsamma. Deras egen analys visar på ett investeringsbehov på 565 miljarder kronor, vilket inte är företagsekonomiskt rimligt utan stöd.

SKR: Ifrågasätter att kraven på minimienergiprestanda i lokalbyggnader kan nås med företagsekonomiskt lönsamma åtgärder. Flera kommuner och regioner signalerar att det framstår som helt orealistiskt att nå kraven till 2030 och 2033, eller att det skulle kräva större externa tillskott av investeringsmedel.

Villaägarnas Riksförbund: Kritiserar antagandet att villaägare kan finansiera energirenoveringar utan stöd.

Sustainacon & Wiksfors Technology: Argumenterar för att industriella renoveringsmetoder kan sänka kostnaderna med 30–50 %, vilket gör åtgärder lönsamma utan omfattande stöd. De föreslår att fokus bör ligga på systeminnovation snarare än subventioner.

Riksbyggen: Lyfter att lönsamhet varierar geografiskt och att stöd bör riktas till områden med svaga marknader.

Ideella fastighetsägare: Betonar att de saknar tillgång till lån och att nuvarande stöd inte är anpassade för deras behov. De uppskattar investeringsbehovet till ca 1 miljard kronor till 2033.

8 Fördelar i vidare bemärkelse (h)

Endast ett fåtal aktörer har lämnat synpunkter på underlaget om fördelar i vidare bemärkelse.

HSB: Lyfter att energieffektivisering kan ge sidonyttor som förbättrad inomhusmiljö, klimatanpassning, sanering av farliga ämnen och ökad sysselsättning.

SKR: Betonar att energieffektivisering ger samhällsekonomiska nyttor som robustare energisystem, hälsosam inomhusmiljö och minskade effekttbehov.

ROCKWOOL och **Swedisol:** Hänvisar till rapporten *Grön Logik* som visar att energieffektivisering kan ge samhällsekonomiska vinster på upp till 866 miljarder kronor. De lyfter även mervärden som brandsäkerhet, fuktsäkerhet och minskad belastning på elnätet.

9 Övriga framförda synpunkter

Här sammanfattas synpunkter som inte har en självklar plats under någon av de andra delarna i myndigheternas underlag, men som ändå har relevans för den nationella byggnadsrenoveringsplanen.

Nibe är kritisk till nuvarande viktningsfaktorer som ett regelmässigt hinder, och menar att de försvårar möjligheten att genomföra vissa kostnads-effektiva åtgärder.

Nibe, Svenska kyl & värmepumpföreningen, SKR, Skövde kommun och Villaägarnas riksförbund är kritiska till användningen av nuvarande viktningsfaktorer, vilka anses snedvrider incitament och inte återspeglar faktisk klimatpåverkan.

Det efterlyses av **Nibe, Svenska kyl & värmepumpföreningen, Skövde kommun och Villaägarnas riksförbund** att primärenergianvändning beräknas på ett mer korrekt sätt än vad de menar görs med viktningsfaktorer. Flera aktörer vill ha teknikneutralitet i beräkningarna. Dock preciserar man inte vad de menar med teknikneutralitet.

Energieffektiviseringsföreningen menar att Boverkets förslag på lösning för nollutsläppsbyggnader sätter en orimlig press på yrkesrollen energiexpert. Det förekommer redan idag att energiexperter inte ser att det finns åtgärder i en byggnad trots att det gör det. Det händer också redan idag att kunder väljer en expert som godkänner det kunden vill ha godkänt.

Bankföreningens medlemmar påpekar att regeringens förslag till lag om begränsning av bostadskrediter går i motsatt riktning i förhållande till kraven i EPBD vad gäller lån för energieffektivisering. Förslaget att minska lånegraden från 85 procent till 80 procent vid utökning av befintliga bolån begränsar möjligheten att erbjuda finansiering och kan styra mot blancolån.

Bilaga 1 – Tematisk analys av skriftliga synpunkter

Denna sammanställning är baserad på de 33 inkomna skriftliga synpunkterna. Återkommande teman i de skriftliga synpunkterna har identifierats som:

- Ekonomiska hinder och styrmedel
- Tydlighet och långsiktighet i regler/mål
- Realism i mål och renoveringstakt
- Kritik mot viktningsfaktorer/teknikneutralitet
- Flexibilitet och undantag för särskilda grupper
- Kompetensförsörjning och kapacitet
- Helhetssyn och livscykelperspektiv
- Bättre statistik och uppföljning
- Förenkling av regelverk/processer
- Träffsäkra/resultatinriktade incitament
- Samordning mellan direktiv och planer

Bilaga 2 – Sammanfattning av synpunkter per aktör

Bankföreningen

Bankerna har möjlighet att finansiera, förutsatt att kunderna har betalningsförmåga, men lyfter vissa hinder, bland annat svårigheten att bedöma effekten av olika åtgärder kopplat till möjligheten att erbjuda grön finansiering. Bankföreningen efterfrågar tydliga regelverk, tillgång till data från energideklarationsregistret och översättning av energideklarationsuppgifter. Statliga stöd kan påverka kundernas kreditvärdighet och återbetalningsförmåga, vilket är särskilt viktigt för svaga kunder. Regeringens förslag till lag om begränsning av bostadskrediter går i motsatt riktning i förhållande till kraven i EPBD vad gäller lån för energieffektivisering.

Bostadsrätterna

Bostadsrätterna pekar på svårigheten för små bostadsrättsföreningar att få finansiering och att viljan i föreningen kanske inte finns. I vissa fall måste små bostadsrättsföreningar använda sig av kapitaltillskott från medlemmarna. Även fastigheter med god ekonomi tvekar till att utöka lånen inför större investeringar. Bostadsrätterna pekar på värdet av att underhållsplaner samordnas med energieffektiviseringsåtgärder. De är dock tveksamma till krav på enskilda bostadsbyggnader, även om det antagligen skulle hända mer då.

Byggföretagen

Byggföretagen efterfrågar tydlighet kring hur förändringar i energiklassningssystemet påverkar planen och jämförbarheten. De föreslår att byggnadskategorier och gränsvärden omprövas, och efterlyser tydliga argument för nuvarande viktningsfaktorer. Det är viktigt att energibesparing och utsläppsminskning överstiger klimatpåverkan från renovering och att detta synliggörs. De betonar att renovering kräver fortsatt kompetens och kapital, och vill se en genomgång av avsnittet om hinder med en mer resonerande ansats.

Energieffektiviseringsföreningen

Föreningen anser att rapporten saknar ett brett samhällsekonomiskt perspektiv på energieffektivisering och bör inkludera fler positiva samhällsnyttor. De vill att implementeringsnivån ska utgå från vad som är ekonomiskt för Sverige, inte bara jämförelser med andra länder. En djupare analys av hinder för energieffektivisering efterfrågas, särskilt kopplat till hyressättningssystemet. Föreningen betonar vikten av att energieffektivisering integreras i all renovering och att färdplanen för praktisk implementering inte fördröjs.

Energiföretagen Sverige

Energiföretagen efterlyser mer sammanfattande och tillgängliga analyser i rapporterna, samt att systemgräns och energisystemperspektiv beaktas vid kravställning. De varnar för styrmedel som kan snedvrída val av uppvärmningslösning och vill se teknikneutralitet. Effektdimensionen bör inkluderas för att hantera framtida elbehov och topplast. Samordning med energieffektivitetsdirektivet och tydligare hantering av indikatorer för energifattigdom föreslås, liksom bättre analys av externa kostnader.

ETC Bygg AB

ETC Bygg AB menar att det är möjligt att öka renoveringstakten långt över nuvarande färdplansnivåer, och lyfter storskaliga passivhusprojekt som exempel. De anser att radikal energieffektivisering är möjlig både för flerbostadshus och småhus med rätt stöd och finansiering. Omfattande renoveringar kan ge stora energibesparingar och sysselsättningseffekter. Statliga gröna lån har varit avgörande för genomförandet av dessa projekt.

Fasadgruppen Group AB

Fasadgruppen Group AB anser att statliga stöd är nödvändiga för att göra energirenoveringsinvesteringar ekonomiskt försvarbara. De pekar på positiva erfarenheter från England där stöd har lett till ökad sysselsättning och bättre samhällsresultat. De menar att sådana insatser inte bara bidrar till klimatmål utan också genererar skatteintäkter och arbetstillfällen.

Fasadgruppen Norden AB

Företaget lyfter bristande förståelse och osäkerhet bland fastighetsägare kring kommande energikrav, vilket bromsar omställningen. De föreslår tydliga och mätbara energikrav, tidsramar för genomförande och strikt begränsning av undantag. Ett välutformat energirenoveringsstöd med minst 50 % stödandel rekommenderas. De betonar behovet av tydlighet och långsiktighet för att skapa incitament och förutsägbarhet.

Fastighetsägarna

Fastighetsägarna stödjer att Sverige tillämpar direktivet på miniminivå och avråder från frivilliga indikatorer, för att undvika rättslig osäkerhet. De ifrågasätter flera av Boverkets antaganden och vill se mer realistiska och empiriskt underbyggda analyser av renoveringstakt och lönsamhet. Strukturella hinder som finansiering och hyressättning måste behandlas djupare, och samhällsekonomiska analyser bör fokusera på konkreta åtgärder och finansieringsfrågor. Statligt stöd eller garantier kan behövas för att genomföra lönsamma åtgärder i praktiken.

Förvaltnings AB Framtiden

Framtiden är positiva till ökad energieffektivisering men anser att föreslagen renoveringstakt är orealistisk och riskerar att leda till felprioriteringar och ökade kostnader för både bolag och hyresgäster. De påpekar att omfattande renoveringar kan öka klimatpåverkan om materialinsatsen blir

för stor. Sociala konsekvenser, särskilt för utsatta grupper, måste beaktas. Lönsamma åtgärder bör prioriteras men stor del av investeringarna är inte alltid lönsamma.

Glasbranschföreningen

Föreningen framhåller glasets stora potential för energieffektivisering, särskilt vid renovering av äldre byggnader där mycket värme försvinner via fönstren. De rekommenderar utbyte till energieffektiva glasprodukter för att bidra till klimat- och energibesparingar. Glasbranschföreningen vill delta aktivt i fortsatta diskussioner och bistå med expertkunskap.

HSB Riksförbund

HSB betonar att många lönsamma åtgärder inte genomförs på grund av bristande finansiering, särskilt på svaga marknader, och föreslår investeringsstöd och bankgarantier. De efterlyser långsiktiga spelregler och flexibilitet i genomförandet, samt bättre och uppdelad statistik för småhus och flerbostadshus. HSB anser att Sverige bör nyttja undantagsmöjligheter i direktivet och varnar för att en för hög takt kan driva upp kostnader och leda till tidigarelagt underhåll. De lyfter även behovet av att ta hänsyn till geografiska skillnader och sidonyttor, samt föreslår byggnadsrenoveringspass för strukturerad långsiktig planering.

Ideella fastighetsägare

Ideella fastighetsägare efterfrågar tydliga besked om hur deras särskilda förutsättningar ska beaktas i kommande föreskrifter enligt regeringens uppdrag. De betonar vikten av undantag och/eller finansiellt stöd för att säkerställa fortsatt ägande och samhällsnytta. Rapportunderlagen inför

samrådet saknar helt analys av ideella fastighetsägares situation, vilket skapar oro. Definitionen av ideellt fastighetsäggande är för snäv och måste breddas till att omfatta fler aktörsformer. En nära dialog och särskilda finansieringslösningar är avgörande för att ideella fastighetsägare ska kunna bidra till den gröna omställningen.

Installatörsföretagen

Installatörsföretagen vill se tydliga energimål och styrmedel samt tillsyn för att säkerställa energibesparingar och investeringar i byggnadsbeståndet. De föreslår energiprestandaavtal och omvända auktioner för energieffektivisering, samt utökat ROT-avdrag och stöd till hushåll och småhus. Kompetensförsörjningen måste stärkas, särskilt genom fler utbildningsplatser inom yrkeshögskolan. De pågående utvärderingarna av renoveringsprojekt kommer ge viktigt underlag för att anpassa kravnivåer. Ekonomiska incitament och tydliga målnivåer krävs för att nå de nationella målen.

Kommuninvest

Kommuninvest har framfört att de i princip alltid har möjlighet att finansiera, givet sunda finanser hos kommun eller region (medlemmarna). Det

gäller också då kommun eller region står som borgenär för enheter som de direkt eller indirekt har ett bestämmandeinflytande över (företag, stiftelser och kommunalförbund). Lån hos Kommuninvest ska vara det mest förmånliga för medlemmarna och en möjlighet till grön finansiering.

Lunds Tekniska Högskola

LTH framhåller att renoveringsplanen måste väga in både energianvändning och klimatbelastning, och att primärenergianvändningen inte får vara det enda styrmedlet. De anser att det är olämpligt att prioritera de byggnader med lägst energiprestanda utan att beakta bevarande och kulturvärden, då dessa ofta är svåra och dyra att renovera. Bristen på redovisning av byggnadsår, storlek och klimatzon försvårar analysen. Kompetensbrist inom renovering av befintligt bestånd är ett tydligt hinder, särskilt då det kräver andra färdigheter än nyproduktion. Cirkularitet och livscykelperspektiv måste prioriteras för att möta taxonomiförordningen.

Nibe

Nibe påpekar att rapporterna helt saknar uppskattning av komfortkylans nuvarande och framtida användning, trots att behovet ökar kraftigt. De kritiserar att energibehovsanalysen utgår från energideklarationer, vilket snedvrider bilden. Boverket tillämpar viktningsfaktorer i stället för primärenergifaktorer i strid med EPBD, vilket leder till underskattning av primärenergianvändning, särskilt för biobränslen. Detta försvårar införandet av kostnadseffektiva åtgärder och kan låsa fast fastighetsägare vid olämpliga lösningar. Nibe efterfrågar att primärenergifaktorer används enligt direktivets definition och att fler åtgärdsalternativ möjliggörs.

Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet anser att bebyggelse med kulturvärden måste hanteras flexibelt. Lagkraven på varsamhet och förbud mot förvanskning ska gå före energieffektivisering. De vill att byggnader med kulturvärden särskilt beaktas och ibland undantas från generella energikrav, och önskar fortsatt dialog om anpassade gränsvärden och stöd. De lyfter behovet av vägledning och kompetenshöjning för energiexperter kring varsam renovering, samt att taxonomins kriterier bör inkludera kulturvärdesbyggnader för att inte hindra tillgång till gröna lån och stöd. Riksantikvarieämbetet föreslår särskilda finansieringslösningar och utbildningar för energieffektivisering av kulturhistorisk bebyggelse. De betonar också vikten av samarbete med andra myndigheter och forskningsinsatser.

Region Dalarna

Region Dalarna menar att tiden till 2030/33 är kort och vill därför nyttja befintliga energideklarationer som styrmedel och uppföljning, för att undvika nya omfattande beräkningar. De ser värde i en enklare, mer frekvent energideklaration och betonar vikten av tydliga definitioner. Hänsyn måste tas till målkonflikter, till exempel mellan vårdhygien och

energieffektivitet samt robusthet i vårdanläggningar. De vill fokusera resurser på genomförande snarare än administration.

Region Jönköpings län

Regionen anser att energideklarationer är det bästa sättet att redovisa byggnaders prestanda, men påpekar att dessa ibland är gamla och ofta bygger på beräknade värden för sjukhus. De önskar möjlighet till omräkning så att energiprestanda kan redovisas på byggnadsnivå och vill minska administrativa krav. Personalresurser är en begränsande faktor för att genomföra åtgärder, även om ekonomiskt stöd finns. Fokus bör ligga på faktiska åtgärder, inte administration.

Region Stockholm

Region Stockholm stödjer planens mål om nettonollutsläpp 2035 och vill att åtgärder och styrmedel främjar både kostnads- och resurseffektiva samt klimatsmarta renoveringar. De påpekar att kravkonflikter kan uppstå, särskilt i teknikintensiva vårdbyggnader, där energikrav ibland måste stå tillbaka för andra behov. Regionen lyfter vikten av samarbete kring cirkulärt byggande och kompetensförsörjning, samt att investeringsbehoven är omfattande och kräver prioriteringar. De efterfrågar att Boverket och Energimyndigheten minimerar hinder kopplade till ekonomi och finansiering.

Region Örebro län

Regionen stöder byggnadsrenoveringsplanens syfte att påskynda omställningen till nollutsläpp till 2050, och ser tydliga målvärden som viktiga för prioritering av åtgärder. De lyfter behovet av stöd till privata och offentliga fastighetsägare genom energikontoret. Regionen påpekar dock flera brister och fel i rapportens tabeller och beräkningar, vilket behöver åtgärdas.

Riksbyggen

Riksbyggen ser positivt på långsiktiga mål för energianvändning och klimat, men betonar vikten av att målbilden för 2050 snarast tydliggörs eftersom dagens renoveringar påverkar möjligheten att nå långtidsmålet. De efterlyser stöd till flerfamiljshus och anser att styrmedel måste förstärkas och bli långsiktiga. Riksbyggen betonar att lönsamhet, kunskap, finansiering och kompetens måste samverka för att potentialen ska realiseras, samt att analysen av byggnadsbeståndet behöver fördjupas. De vill att krav och styrmedel utformas så att nödvändiga renoveringar inte försvåras eller fördröjs.

RISE

RISE efterfrågar tydligare redovisning av källor och beräkningsmetodik för solenergiinstallationer i byggnadsrenoveringsplanens tabeller. De påpekar flera fel och inkonsekvenser i rapportens statistik, särskilt kring historiska och framtida installerade effekter. RISE vill att Boverket

förklarar avvikelser mot Energimyndighetens data och förtydligar omvandlingen mellan elproduktion och installerad effekt.

Rockwool AB

Rockwool AB betonar att minskat effektbehov och energieffektivisering via klimatskärmsåtgärder är mest kostnadseffektivt och efterlyser tydligare prioritering av dessa i planen. De vill se riktade ekonomiska incitament, till exempel stöd enligt Kyotopyramidens principer, gröna lån och hyresutjämningsbidrag, särskilt till fastighetsägare med finansieringshinder. Brandsäkerhet, fuktsäkerhet och lång livslängd måste integreras i renoveringskraven. Rockwool anser att statistik och metodik för att mäta nollutsläppsrenoveringar behöver utvecklas och att livscykelperspektiv ska omfatta fler skeden än bara produktionen.

SKR (Sveriges Kommuner och Regioner)

SKR betonar vikten av samhällsekonomiskt lönsam energieffektivisering och flexibilitet i direktivets tillämpning. De ser statligt stöd, särskilt vägledning och ekonomiskt stöd, som avgörande, och vill att fastighetsägare får tidiga signaler om vilka byggnader som omfattas av kraven. Teknikneutralitet i valet av uppvärmningsform och en översyn av viktningsskriterier efterfrågas. Tillsyn bör helst skötas av Boverket, och eventuellt nytt ansvar för kommuner måste finansieras. SKR ifrågasätter att kravnivåer kan nås enbart med lönsamma åtgärder.

Skövde kommun

Skövde kommun är kritisk till viktningssfaktorerna, som anses ge en missvisande bild av energianvändningen och gynna fjärrvärmebranschen. De påpekar att detta kan leda till att fel fastigheter prioriteras för åtgärder. Det är viktigt att gränsvärden efter 2033 fastställs snabbt, så att långsiktiga investeringar kan planeras.

SMV Fastighetsoptimering

SMV lyfter fram ett lyckat exempel från Ronnebyhus där totalrenovering var mer hållbart och kostnadseffektivt än nyproduktion. Projektet visar att det är möjligt att uppnå hög energiprestanda och minskade klimatutsläpp genom återbruk och smarta lösningar. De menar att branschen bör fokusera mer på renovering och återbruk i stället för rivning och nybygge.

Stockholms Stad

Stockholms Stad ifrågasätter Energimyndighetens beräkningar om investeringsbehov och lönsamhet, då dessa bedöms vara för låga. De anser att det inte alltid är mest kostnadseffektivt att prioritera de sämsta byggnaderna, då dessa ofta kräver höga investeringar. Staden stöder Boverkets tolkning om allmännyttans roll, men ser behov av att fler byggnader med kulturvärden undantas från tuffa energikrav. De lyfter också brister i rapportens siffror kring kostnadsoptimala nivåer och renoveringstakt.

Sustainacon Sweden AB och Wiksfors Technology AB

De förespråkar industriella, digitalt stödda renoveringsprocesser för att sänka kostnader och öka takten i energieffektiva renoveringar. Staten bör stimulera pilotprojekt, etablera en nationell digital plattform, införa innovationsprogram och resultatbaserade stöd. Erfarenheter från andra länder visar att subventioner inte ger långsiktig effekt. Det är produktionssystemen som behöver industrialiseras. Offentliga och privata aktörer bör samverka för att utveckla skalbara lösningar.

Svensk Ventilation

Svensk Ventilation vill se tydligare regelverk, ekonomiska styrmedel (rotavdrag, gröna lån, omvända auktioner) och satsningar på kompetensutveckling. De efterlyser enklare regelverk och tydliga målnivåer för energiprestanda vid renovering. Investeringsstöd behövs särskilt för lokalbyggnader i glesbygd. De vill att klimatanpassning, till exempel åtgärder mot värmeböljor, integreras i renoveringsplanen.

Svenska kyl & värmepumpföreningen

Föreningen vill se justerade viktningsfaktorer som bättre representerar använd primärenergi, samt möjliggöra lokala faktorer och incitament för energiproducenter att öka effektiviteten. De vill också inkludera kylbehov och föreslår sänkt moms och fasta avgifter för energirenovering, samt reglering av effekttariffer. Flexibilitet i val av teknik och samordning av åtgärder betonas, liksom behovet av utbildningsinsatser och stöd till forskning och utveckling.

Sveriges allmännyttas

Sveriges allmännyttas anser att teknik och vilja finns, men att ekonomiska förutsättningar och tydliga regler saknas för att genomföra nödvändiga energirenoveringar. De påpekar att klimatnytta måste vägas mot resursanvändning och efterfrågar klimatdeklarationer även för renovering, samt långsiktigt stöd. Nuvarande statistik underskattar den faktiska energieffektiviseringen. De anser att föreslagen renoveringstakt är orealistisk och att investeringskostnader är kraftigt underskattade.

Sveriges hembygdsförbund

Förbundet vill att hänsyn till kulturhistoriska värden lyfts tydligare i planen, och att alla kulturhistoriskt värdefulla byggnader undantas från generella energikrav. Ideella fastighetsägare och kulturbyggnader skiljer sig från kommersiella och måste behandlas separat. De vill att kunskap om traditionella material och antikvariska lösningar integreras i renoveringsarbetet och att särskilda stöd införs för åtgärder i kulturhistoriska byggnader. Åtgärder bör vara frivilliga och kombineras med riktade bidrag.

Swedisol

Swedisol vill att energieffektivisering prioriteras genom åtgärder som minskar effektbehov och energiförluster, med passiva åtgärder först. De föreslår ekonomiska styrmedel som bidrag, gröna lån,

hyresutjämningsbidrag och utvidgat ROT-avdrag, särskilt riktat till fastighetsägare med ekonomiska hinder. Kompetensutveckling, förenklade regler och samordning mellan renoveringsplanen och livscykelberäkningar efterlyses. Swedisol vill även se tydliga definitioner av energifattigdom och stöd kopplat till renoveringens djup.

Villaägarnas riksförbund

Villaägarna betonar vikten av att undvika överimplementering och minimera risk för olönsamma åtgärder, samt att Sverige bör utnyttja möjligheten till lägre mål för bostäder till 2030/2035. Lönsamhet för den enskilda småhusägaren är viktigast. De förespråkar främjande styrmedel för energieffektivisering, till exempel ett ackumulerat ROT-avdrag. De anser att primärenergifaktorn för el är för högt satt med tanke på Sveriges fossilfria elmix, vilket gör kraven svåruppnåeliga. Förbundet vill också ha utökat konsumentskydd vid energirenoveringar.

VVS-Fabrikanternas Råd

Rådet anser att energieffektivisering är en fullvärdig energikälla och att kortsiktiga energibesparingar är avgörande för att nå långsiktiga mål. De vill involvera branschen tidigt i planeringen för att undvika flaskhalsar i produkt- och personalförsörjning. Stöd till fastighetsägare ska gå till faktiska energieffektiviseringar. De betonar vikten av teknikneutralitet och ifrågasätter viktningsfaktorer som likställer el med fossila bränslen.

